

Стара програма	Яценко Т.О. і колектив авторів	Чумарна М.І., Пастушенко Н.М.	Архипова В.П., Січкара С.І., Шило С.Б.
5 клас			
<p>Легенди: 5 Народний переказ: 1 Народні казки: 3 Літературні казки прозові: 2 Літературна казка віршована: 1 Віршована драма-казка: 1 Повість-казка: 1 Повісті: 3 Оповідання: 2 Загадки Прислів'я та приказки Уривки з літопису: 3 Вірші: 9</p>	<p>Легенда: 1 Народний переказ: 1 Народні казки: 1 Літературні казки: 3 Оповідання: 8 Повісті: 2 (обидві скорочено) Загадки Прислів'я та приказки Уривок з літопису: 1 Вірші: 11 <u>Ця програма видається найкомпактнішою за обсягом пропонованого обов'язкового текстового матеріалу.</u></p>	<p>Міфи: 2 Легенда: 1 Народні казки: 2 Літературні казки: 2 Повісті-казки: 2 (в обох випадках – уривки) Оповідання різних піджанрів: 4 Байка: 1 Народні притчі: 3 Народна бувальщина: 1 Народний переказ: 1 Авторська притча: 1 Народні ігри: 3 Колядки: 2 Щедрівка: 1 Веснянки Загадки Прислів'я та приказки Повісті: 2 (обидві – у вигляді фрагментів) Вірші: 10</p>	<p><i>(Враховано лише твори, позначені як обов'язкові.)</i> Легенди: 5 Народні перекази: 3 Народні казки: 6 Літературні казки: 2 Літературна казка віршована: 1 Віршована драма-казка: 1 Повість-казка: 1 (уривок) Повість: 1 (скорочено) Оповідання: 4 Загадки Прислів'я та приказки Уривки з літопису: 4 Науково-популярні тексти (біографії): 2-3 Вірші: 14 <u>На позір великих творів стало менше, ніж у старій програмі, однак їх компенсує велика кількість текстів малого обсягу.</u></p>
<p>Вступ. Слово в житті людини. Образне слово – першоелемент літератури. Художня література як мистецтво слова. Види мистецтва. Світ фантазії та мудрості. Початок словесного мистецтва: фольклор і літописи. Міфи і легенди давніх українців. Міфи як первісні уявлення про всесвіт і людину, реальні та фантастичні елементи людської поведінки. Легенди: <u>«Про зоряний Віз», «Берегиня», «Чому пес живе коло людини?»</u> (за С. Плачиндою), <u>«Дажбог», «Неопалима купина»</u> (за Є. Шморгуном), <u>«Як виникли Карпати», «Чому в морі є перли і мушлі»</u> (5 творів на вибір учителя). Народні перекази. <u>«Прийом у запорожців».</u> Звичаї та традиції запорозьких козаків. Народні казки. <u>«Яйце-райце».</u> Світогляд</p>	<p>Вступ. Роль книги в житті людини. Література як художнє відтворення життя, побуту, звичаїв, духовно-моральних цінностей людини. Значущість читання в житті особистості. Сучасний читач. Художні твори зі шкільного літературного курсу початкової освіти та самостійно прочитані. Малі жанри фольклору та літератури. 1. Прислів'я та приказки – перлини народної мудрості. Художнє відтворення в прислів'ях і приказках життєвого досвіду багатьох поколінь українців, узагальнення суспільних поглядів на духовні цінності, норми моралі та етики. 2. Народні загадки.</p>	<p>Вступ. Сила слова і думки в житті людини. Слово як носій життєвої енергії. Життєтворча і руйнівна сила слова. Комунікативна роль слова для взаєморозуміння і взаємодії між людьми. Поняття про фольклорний твір. Український фольклор як джерело інформації про моральні та духовні цінності українського народу. Тасмниці людини і світу. Морально-етичні ідеали усної народної творчості. Міфи, казки і легенди як джерела пізнання світогляду наших предків, їхніх уявлень про світобудову, роль людини в земному світі та закони її</p>	<p>Розділ 1. Мистецький спадок нащадкам. Тема 1. Невичерпні джерела мудрості. Види мистецтва. Художня література як мистецтво слова. Образне слово – першоелемент літератури. Початок словесного мистецтва. Міфи та легенди. Первісні уявлення людини про світ, добро і зло та їхня роль у житті людини. Чарівні істоти українського міфу. Легенди міфологічні, біблійні, героїчні. Герої легенд. Обов'язкові для вивчення твори: <u>«Про зоряний Віз», «Берегиня», «Чому пес живе коло людини?»</u>, <u>«Неопалима купина», «Сила рідної землі», «Як виникли Карпати».</u> Варіативні твори: <u>«Про створення землі», «Про вогонь», «Про вітер», «Про дощ», «Чому буває сумне сонце?», «Сестра орлів», «Чому в морі є перли і мушлі?»</u>, <u>«Сокіл-Род», «Прадуб», «Лелека»,</u></p>

<p>народу, його морально-етичні принципи в казці; зв'язок із міфами. <u>«Про правду і кривду»</u> або <u>«Мудра дівчина»</u> (на вибір учителя). «Ох» або «Летючий корабель» (на вибір учителя). Тематика народних казок, їхні різновиди (про звірів, побутові, чарівні (героїко-фантастичні)). Побудова казки, її яскравий національний колорит. Народне уявлення про добро і зло в казці. Фантастичне і реальне, смішне і страшне, красиве і потворне в казках. Літературні казки. <u>Іван Франко.</u> «<u>Фарбований Лис</u>». Дитинство письменника. І. Франко – казкар (зб. «<u>Коли ще звірі говорили</u>»). Зміст казки, головні і другорядні персонажі. Образ Лиса, риси його характеру. Особливості літературної казки, її відмінність від народної. <u>Василь Королів-Старий.</u> <u>«Хуха-Моховинка».</u> Короткі відомості про письменника і його фантастичні казки. Образи фантастичних істот, створені уявою автора на основі українського фольклору. Добро і зло в казці. Світлий, життєствердний погляд на світ. Аналіз зовнішності (портрета) казкових істот. Наскрізний гуманізм казки. <u>Василь Симоненко.</u> «<u>Цар Плаксі́й та Лоскотон</u>». Цікаві сторінки з дитинства митця. Різні життєві позиції царя Плаксі́я і Лоскотона (песимістична й оптимістична). Казкова історія і сучасне життя. <u>Галина Малик.</u> «<u>Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії</u>». Повість-казка сучасної дитячої</p>	<p>Первісне та сучасне значення народних загадок. Тематика загадок. 3. Леонід Глібов. <u>«Бачить – не бачить».</u> <u>«Котилася тарілочка».</u> <u>«Гоп-гоп, діти-молодята!»</u> (одна-дві загадки за вибором учителя). Замальовка життєпису письменника. Акрівірші та авторські загадки у творчості Л. Глібова, їх загальна характеристика. Фольклорні мотиви та жартівливий характер загадок дідуся Кенира. Народні та літературні казки. 1. Народні казки. Повторення та узагальнення: види народних казок – казки про тварин, героїко-фантастичні (чарівні), соціально-побутові – їх спільні й відмінні риси. 2. Українська народна казка «Яйце-райце». Фантастичне та реальне у творі. Символіка казки, відображення у ній світогляду, звичаїв та обрядів, морально-етичних принципів українців. Особливості мови народної казки. 3. Літературні казки. <u>Іван Франко.</u> <u>«Фарбований Лис».</u> Замальовка життєпису письменника, його казкарська творчість. Особливості літературної казки, її відмінність від народної. Роль діалогів у розкритті характеру головного героя. Морально-етична</p>	<p>співжиття з різними царствами природи. Міфи «Сокіл-Род» та «Дерево Життя». Символічність образів дерева і птахів в уявленні про світобудову. Персоніфікація у міфах. Ціннісні орієнтири міфів. Легенда «Про створення землі». Розкриття таємниць творення світу, людини, земних царств природи. Уважність до природи, відчуття спорідненості людини із землею, олюднення і опоетизація явищ природи. Казки як сплав реальності й уявлень про природу світу, життєвого досвіду і мрій народу. <u>«Правда і Кривда».</u> <u>«Названий батько»</u> (на вибір). Казки про дуальну природу світу та вибір людиною духовних цінностей. Віра в силу добра. Відповідальність за власні вчинки. Прагнення жити за законами правди. <u>«Панна Ганна».</u> Міфологічні мотиви в казках про чарівні народження героїв та героїнь. Безкорисливість, жертівність і мудрість головних героїв. Правда і вигадка в міфах, казках і легендах. Легенди у творчості сучасних письменників. <u>Олександр Гаврош.</u> <u>«Легенда Мукачівського</u></p>	<p><u>«Ведмідь».</u> <u>«Ластівки».</u> <u>«Синьоока проліска».</u> Народні перекази. Народні перекази про звичаї та традиції запорозьких козаків, про лицарство та відвагу захисників рідного краю. Зміст та жанрові особливості народних переказів. Обов'язкові для вивчення твори: <u>«Прийом у запорожців».</u> <u>«Про запорожців».</u> <u>«Як Сірко переміг татар».</u> Варіативні твори: <u>«Запорожці в урочищі Сагайдачному».</u> <u>«Звідки пішло прізвище Богдана Хмельницького».</u> <u>«Олекса Довбуш».</u> <u>«Козацьке житло».</u> <u>«Ой Морозе, Морозенку».</u> Фольклор як усний різновид словесного мистецтва. Малі та великі фольклорні форми. Загадки. Тематичні групи загадок (загадки про людей, про природу, про рослини, про тварин). Зміст і форма загадок. Віршовані загадки. Варіативні твори: віршовані загадки Л. Глібова, «Загадки про рослини» Зірки Мензатюк (на вибір учителя). Прислів'я та приказки. Тематичні групи прислів'їв та приказок (про стосунки людей, про природу, про рідний край, вірування, господарську діяльність людей). Точність, дотепність та повчальний характер прислів'їв та приказок. Жанрові особливості. Засоби художньої виразності в загадках, прислів'ях, приказках. Тема 2. Велике диво казки. Народна казка, її яскравий національний колорит. Народне уявлення про добро і зло в казці. Наскрізний гуманізм казок. Тематика народних казок. Алегоричний зміст казок про звірів Побудова казки. Дійові особи в казках.</p>
--	---	--	--

письменниці.
Морально-етичні проблеми у творі: добро і зло, відповідальність за свої вчинки, уміння долати перешкоди на шляху до мети.

Елементи незвичайного в повісті-казці. Символіка країни Недоладії та її мешканців.

Із народної мудрості.

Загадки. Загадка як вид усної народної творчості. Розгляд змісту і форми загадок. Види загадок (про людей, їхнє життя, про природу та її явища, про рослини, тварин).

Прислів'я та приказки.

Народне уявлення про довколишній світ та оцінка його в прислів'ях і приказках. Краса і мудрість цього жанру усної народної творчості.

Леонід Глібов.

«Химерний, маленький...».

«Що за птиця?».

«Хто вона?».

«Хто розмовляє?».

«Хто сестра і брат?».

Відомий український поет і байкар. Фольклорна основа його віршованих загадок.

Історичне минуле нашого народу.

Літописні оповіді

(подавати на основі «Повісті минулих літ» у переказі В. Близнеця): «Три брати – Кий, Щек, Хорив і сестра їхня Либідь».

«Святослав укладає мир з греками...».

«Володимир вибирає віру».

«Розгром Ярославом печенігів.

Початок великого будівництва в Києві.

«Похвала книгам» (3 твори – на вибір учителя).

«Повість минулих літ» – найдавніший літопис нашого народу.

Значення літописання для нащадків.

Казкові й історичні мотиви літописних сюжетів.

Любов руських (українських) князів до своєї землі, їхня

проблематика твору.

4. Леся Українка.

«Лелія». Короткі біографічні відомості про дитинство письменниці.

Чарівні перетворення, їх роль у казці.

Соціальні мотиви в казці.

5. Валерій Шевчук.

«Чотири сестри».

Замальовка життєпису письменника.

Тема зміни пір року, її художнє втілення.

Значення мотиву сну та змалювання родинних взаємини між сестрами.

Осмилення символічного змісту казки-притчі.

Минуле українського народу: легенди, перекази, літописні оповіді.

1. Легенди українців.

Спільне та відмінне в народних казках і легендах.

Ознаки фантастичного в легендах.

Види народних легенд.

Легенда «Берегиня» (за С. Плачиндою).

Протистояння добра і зла.

Символічні образи в легенді.

Утілення образу Берегині в різних видах народного мистецтва.

2. Народні перекази як вияв історичної пам'яті українців (за збіркою «Савур-могила».

Легенди та перекази Нижньої Наддніпрянщини».

упорядник В. Чабаненко).

«Старі Кодаки й перші запорожці-козари».

Переказ про заснування перших козацьких поселень та

замку».

Цінність правди у стосунках, покарання господаря замку за брехню, розкаювання за вчинене.

Поетичний образ казкового світу.

Ліна Костенко.

«Затишно дітям в паузі казок».

Відображення дитячого захоплення казкою, вміння бачити казковий світ довкола себе.

Байки і притчі.

Повчальність і виховний зміст творів.

Проблема вибору цінностей.

Афористичність байок і притч.

Байка «Хто ти є?».

Про необхідність пізнавати самого себе, свою природу і вміння, виховувати у собі волю та гідність, здатність приймати життєво важливі рішення.

Особливості побудови народної байки.

Притчі «Середина світу» та «Хто розумніший».

Життєві цінності у притчах: уміння логічно приймати рішення, проявляти кмітливість та винахідливість, бути уважним до власних вчинків та вчинків інших людей.

Ідеї притч.

Бувальщини, перекази.

Пошук морально-етичних ідеалів.

Народна бувальщина «Про чоловіка, який мріяв побачити море».

Народна мудрість з життєвого досвіду про те, що необхідно

Обов'язкові для вивчення твори:

«Вовк і чапля», «Лисиця та рак», «Цар лев», «Як їжак і заєць бігали наввипередки» (2 твори на вибір учителя).

Побутові та фантастичні казки.

Народні уявлення про добро і зло в казках.

Засоби художньої виразності в казці.

Виразне читання казки.

Обов'язкові для вивчення твори:

«Мудра дівчина», «Про правду і кривду», «Лінива дівчина», «Про гору, що верхом сягала неба», «Ох», «Летючий корабель», «Яйце-райце» (4 твори на вибір учителя).

Варіативні твори:

«Про бідного парубка та царівну», «Красний Іванко і заляте місто», «Золотий черевичок», «Три бажання», збірки О.Бурбело «Первоцвіт: казки, легенди, вірші, смішинки та загадки», «Золота росинка: поезії, казки» (на вибір учителя), збірка «Українські народні казки, легенди, перекази» (на вибір учителя).

Літературна казка.

Жанрові ознаки літературної казки.

Зв'язок літературної казки з фольклорною.

Обов'язкові для вивчення твори:

Іван Франко. «Фарбований Лис».

Варіативні твори:

Іван Франко. «Осел і Лев», «Королік і Ведмідь», «Заєць і Ведмідь», «Ворона і Гадюка», «Три міхи хитроців». Михайло Коцюбинський.

«Хо». Валерій Шевчук.

«Панна квітів», «Золотий стіл», «Чотири сестри», «Місто без квітів». Зірка Мензатюк. «Київські казки», збірка казок «Тисяча парасольок» (на вибір учителя).

Сашко Лірник. Цикл казок «Моя Україна» (на вибір учителя).

Образи фантастичних

<p>сила духу, воля, благородство, сміливість, рішучість, вірність тощо.</p> <p><u>Олександр Олесь. «Заспів».</u> <u>«Україна в старовину».</u> <u>«Похід на Царгород».</u> «Ярослав Мудрий» (із кн. «Княжа Україна») (2 на вибір учителя), «Микита Кожум'яка», Поезії з книги «Княжа Україна», їх зв'язок із літописами. Поетична оповідь про минуле нашого народу, князів Русі-України, їхню мудрість, благородство, хоробрість, любов до рідної землі. Драматичний твір на тему народної казки.</p> <p><u>Зірка МЕНЗАТЮК.</u> <u>«Таємниця козацької шаблі».</u> Пригодницька повість про мандрівку історичними місцями сучасної України. Фантастичне і реальне в ній. Історичне минуле нашого народу в житті сучасної людини. Образи козаків та символіка козацької шаблі у творі. Екзотика старовинних українських замків.</p> <p>Рідна Україна. Світ природи. <u>Тарас Шевченко. «За сонцем хмаронька пливе...».</u> «Садок вишневий коло хати...». <u>Степан Васильченко. «В бур'янах»</u> або <u>Оксана Іваненко. «Тарасові шляхи».</u> Україна часів Т. Шевченка. Розповідь про поета, його дитинство (на основі повісті Степана Васильченка або Оксани Іваненко). Картини довколишнього світу, природи в поезіях Тараса Шевченка – художня реальність, створена уявою митця за допомогою засобів образної мови. <u>Павло Тичина. «Не бував ти у наших краях!».</u> «Гаї</p>	<p>козацьку старшину. Мотив національної пам'яті про запорожців – оборонців рідної землі.</p> <p>3. Літописні оповіді. <u>«Повість минулих літ»:</u> «Три брати – Кий, Щек, Хорив і сестра їхня Либідь» (у переказі В. Близнеця). «Повість минулих літ» – перший історичний твір на землях Київської Русі, пам'ятка XII ст., основа українського літописання. Змалювання вчинків літописних героїв. Уславлення засновників Київської Русі. Героїчний зміст літопису, його сюжети в різних видах мистецтва.</p> <p>4. Олександр Олесь. <u>«Микита Кожум'яка».</u> Стисла розповідь про долю поета. Жанрові ознаки драми-казки за народними мотивами «Микита Кожум'яка». Уславлення юного героя. Особливості мови твору</p> <p>5. Сергій Плачинда. <u>«Богатирська застава».</u> Стисла розповідь про письменника. Історична основа твору «Богатирська застава». Образ Будимира – патріота рідної землі. Особливості мови історичного оповідання.</p> <p>Україна і я. <u>1. Тарас Шевченко. «Зоре моя вечірняя».</u> <u>«Учітесь, читайте...»</u> (уривок із послання «І мертвим, і живим...»). Розповідь про поета, його перебування на</p>	<p>вірити у власні сили і йти за покликом мрії. <u>Народний переказ «Чарівне дзеркало».</u> Сила, відвага та геройський дух захисників нашої землі. Наділення козаків надприродною силою.</p> <p>Загадки, прислів'я і приказки. Розкриття основних ідей та «підказок» в казках, інших видах народної творчості, в побутовому спілкуванні, проясненні життєтворчої сили думки і слова. <u>Загадки і прислів'я про час, сонце, місяць і зорі.</u></p> <p>Жива казка природи. <u>Ліричні твори: Богдан-Ігор Антонич. «Навчися мови лісової».</u> <u>Оксана Сенатович. «Друже мій».</u> Замилування голосами та барвами природи, спонукання до вдумливого і люблячого спілкування з усіма живими створіннями. <u>Ірен Роздобудько. Пригодницька повість-казка «Пригоди на острові Клаварен» (фрагмент).</u> Допитливість, наполегливість у досягненні поставленої цілі, почуття дружби і взаємодопомоги п'ятикласниць Клави та Ірини. Збагачення свого світогляду, утвердження цінностей у спілкуванні. Мрії,</p>	<p>істот у казках. Дійові особи та побудова казки. Елементи сюжету. <u>Обов'язкові для вивчення твори:</u> Василь Королів-Старий «Мавка-Вербинка». <u>Варіативні твори:</u> Василь Королів-Старий. «Хуха-Моховинка», «Потерчата», «Чортова перечниця», «Дідько», «Рибалчина Русалонька». Іван Липа «Близнята», Дара Корній. «Чарівні істоти українського міфу» (скорочено).</p> <p>Віршовані казки. Віршована мова (рима, строфа, ритм). Головні і другорядні персонажі. <u>Обов'язкові для вивчення твори:</u> Василь Симоненко. «Цар Плаксіє та Лоскотон». <u>Варіативні твори:</u> Василь Симоненко. «Подорож у країну Навпаки». Наталя Забіла. «Казка про веселого метелика».</p> <p>Засоби художньої виразності в літературній казці. Мова автора та мова персонажів. Казка-п'єса як різновид драматичного твору. Зміст та художні особливості казки. Дійові особи казки. <u>Обов'язкові для вивчення твори:</u> Олександр Олесь. «Микита Кожум'яка». <u>Варіативні твори:</u> Марійка Підгірянка. «В чужому пір'ю». Галина Римар. «Чарівна флейта».</p> <p>Розділ 2. Малює світ поезія. Тема 3. Музика поетичного слова. Лірика. Види лірики (про природу, про рідний край). Ліричний твір, ліричний герой. Картини природи рідного краю в поезіях. Художні описи природи як вияв патріотичних почуттів автора. Відтворення краси рідного краю засобами образної мови (метафора, епітет, персоніфікація). Пейзаж.</p>
--	--	---	---

шумлять...». «Блакить мою душу обвіяла...». Коротко про поета і край, де він народився. Майстерне відтворення краси природи, яка надихає ліричного героя й зміцнює його патріотичні почуття. Мелодійність віршів П. Тичини.

Євген Гуцало. «Лось». Основні відомості про письменника. Вічне протистояння добра і зла – наскрізна тема світового мистецтва. Порушення цієї теми в оповіданні «Лось». Співчуття, милосердя – шлях до перемоги добра. Образи хлопчиків, їхня невідступність у захисті гуманних переконань. Максим Рильський. «Дош» («Благодатний, довгожданий...»), «Осінь-маляр із палітрою пишною...». Основні відомості про поета. Краса рідної природи й відтворення її поетом засобами поетичної мови. Єдність людини і природи, зв'язок між станом людської душі та довкіллям.

Григор Тютюнник. «Дивак». Коротко про письменника. Ідея неповторності й багатства внутрішнього світу людини. Паралельність і єдність двох світів – природи й людини, зображених в оповіданні. Точність і лаконізм описів природи. Допитливий, чуйний, добрий хлопчик Олесь, його жага пізнати загадковий світ природи, уміння фантазувати, уявляти. Гідна поведінка Олеся як позиція особистості.

Микола Вінграновський. «Сіроманець». Захоплива й драматична історія про хлопчика й вовка як приклад гармонії людини й

засланні. Поетичне відображення краси української природи у вірші «Зоре моя вечірняя». Роздуми ліричного героя. Уривок «Учітесь, читайте...» як ліричне звертання до нащадків. Думки автора про роль патріотичної освіти в духовному становленні особистості й нації.

2. Богдан Лепкий. «Шевченкова верба». Роль Тараса Шевченка у становленні особистості Богдана Лепкого, його поетична шевченкіана. Осмислення образу українського генія Шевченка з позицій гуманізму у вірші «Шевченкова верба». Біографічна основа поезії. Мотив туги за рідним краєм.

3. Галина Кирпа. «Мова моя». Біографічна довідка про письменницю, її громадську діяльність. Значення рідної мови в житті людини. Мотив важливості збереження мови для історії, народу, людства загалом. Роль художніх засобів у розкритті основної думки поезії.

4. Віктор Зубар. «Крила України». Тетяна Майданович. «Найкраща Україна». «О Україно! Божий білий пвіт!», «Країна Україна» (один – два вірші за вибором учителя). Короткі біографічні відомості про авторів поезій. Образ сучасної України в поетичних творах. Патріотичні

подорожі, пригоди сучасних дітей. **Детективні пригоди:** Галина Вдовиченко. «36 і 6 котів-детективів» (фрагмент).

Спорідненість світу людини зі світом тварин. Олюднення персонажів твору. Перенесення людських рис і звичок на поведінку котів. Уміння захищати себе і друзів, проявляти повагу і взаєморозуміння у стосунках з друзями, зважати на думку інших. Кмітливість у прийнятті важливих рішень.

Легендарні герої минувшини.

Антін Лотоцький. Оповідання з народного переказу «Михайло-Семиліток».

Проблеми зради, заздрості в колі найближчих людей, недовіри до надприродних здібностей Михайла-Семилітка. Жертовність і любов до рідної землі Михайла-княжича. Наталена Королева. Історична легенда-оповідання «Кирило Кожум'яка» (з циклу «Легенди старокиївські»)**.

Лицарське благородство, сила і відвага, безкорисливе служіння рідній землі богатиря з народу – Кирила Кожум'яки. Прислів'я і приказки про лицарську честь. **Різдво у нашім краю.** Колядки:

Віршована мова. Ритм. Рима. Пауза. Виразне читання поезії. Інтонація. Декламація. Засоби читання (тембр голосу, тембр звука, дикція, пауза, інтонація) Обов'язкові для вивчення

твори: Тарас Шевченко «За сонцем хмаронька пливе...», «Садок вишневий коло хати...», «Над Дніпровою сагою» (2 твори на вибір учителя).

Павло Тичина. «Не бував ти у наших краях!», «Гаї шумлять...», «Блакить мою душу обвіяла...» (2 твори на вибір учителя). Євген Гуцало «Зірка», «Чарівники», «Журавлі високі пролітають...» (2 твори на вибір учителя). Максим Рильський. «Дош» («Благодатний, довгожданий...»), «Перед грозою», «Осінь-маляр із палітрою пишною...», «Люби природу не як символ...» (2 твори на вибір учителя).

Микола Вінграновський. «Бабунин дощ», «Сама собою річка ця тече», «Перша коліскова», «Даленіє вечір в бабиному літі...», «Далекими світами...» (2 твори на вибір учителя).

Варіативні твори: Павло Филипович. «Білявий день втомився і притих». Богдан-Ігор Антонович. «Зима». Олександр Олесь. «Згадую: так я в дитинстві любив...», «Конвалія», «Степ», «Ліс восени». Дмитро Павличко. «Пролісок», «Весна», «Де найкраще місце на землі». Анатолій Костецький. «Весняні дарунки». Наталія Забіла «Весна», «Барвінок». Ліна Костенко. «Усе моє, все зветься Україна», «Спинюся я...»

Галина Римар. «Україна у нас одна». Микола Сингаївський «Україна-мати».

Розділ 3. Від казки до книги

<p>природи. Гуманізм повісті. Доброта, вигадливість, рішучість Сашка, його здатність на самостійні вчинки, особливо у відстоюванні своєї позиції.</p> <p>Література рідного краю.</p>	<p>почуття ліричного героя, втілені у віршах.</p> <p>Рідна природа.</p> <p><u>1. Олена Пчілка. «З гринджолятами».</u> Розповідь про письменницю, сімейні традиції родини Косачів. Зображення дитячих зимових розваг у вірші «З гринджолятами». Оспівування краси зимової природи. Відображення в ліричному творі настроїв та почуттів.</p> <p><u>2. Павло Тичина. «Хор лісових дзвіночків».</u> «Гаї шумлять», «Арфами, арфами» (один – два вірші за вибором учителя). Замальовка життєпису поета, особливості його світосприймання. Поетичне втілення картин природи у віршах П. Тичини. Музичне (слухове), зорове емоційне наповнення поезій. Авторські неологізми та їх художні функції. Персоніфікований образ дівчини-весни в поезії «Арфами, арфами».</p> <p><u>3. Оксана Іваненко. «Цвітарінь».</u> Розповідь про письменницю. Художній світ пізнавальної казки. Тема екології у творі. Розвиток подій у творі, морально-етична проблематика.</p> <p><u>4. Микола Вінграновський. «Гусенятко».</u> Біографічні відомості про письменника. Тема родинних цінностей у творі. Художні функції часу і простору в оповіданні.</p> <p><u>5. Марія Морозенко.</u></p>	<p><u>«Коли не було з нашіада світу».</u> «Стоїть яворець тонкий, високий». Святкування Різдва і Нового року в Україні як відгоміння давніх світоглядних уявлень про народження світу. Символи Різдва – Дідух-рай, кутя, звичаї посівання і віншування як відлуння давніх міфологічних уявлень. Казкові і міфологічні мотиви в колядках. Колядування, щедрування, посівання, віншування у дні зимових свят. Віра в цілющу силу слова, у здатність добрими побажаннями засівати щедру долю господарям.</p> <p><u>Щедрівки:</u> «Щедрик», «Ой сивая та й зозуленька». Мотиви весняного відродження природи, засівання словом доброї долі в українських народних щедрівках.</p> <p>Літературна казка: <u>Зірка Мензатюк. «Казка про колядку».</u> Традиції давнього українського Різдва в житті сучасних українців. Дива Різдвяної ночі. Віра в силу Різдва, у здійснення мрій в Різдвяну ніч, закоханість у природу Карпат та народних звичаїв метеоролога Олі. Наполегливість у досягненні своєї мети. Прислів'я і приказки про родину.</p>	<p>буття.</p> <p>Тема 4. Книжка вчить, як у світі жить. Історичне минуле у художніх творах. Літописні оповіді. Казкові й історичні мотиви літописних сюжетів. Значення літописання для нащадків. Літопис як жанр.</p> <p><u>Обов'язкові для вивчення твори:</u> «Повість минулих літ» (загальне ознайомлення), «Три брати – Кий, Щек, Хорив і сестра їхня Либідь», «Про князя Олега», «Про княгиню Ольгу», «Святослав укладає мир з греками...», «Володимир вибирає віру», «Про хрещення Русі князем Володимиром», «Розгром Ярославом печенігів. Початок великого будівництва в Києві. Похвала книгам» (4 твори на вибір учителя).</p> <p>Художнє розмаїття творів на історичну тематику.</p> <p><u>Обов'язкові для вивчення твори:</u> Олександр Олесь. «Заспів», «Україна в старовину», «Похід на Царгород», «Ярослав Мудрий» (із кн. «Княжа Україна»). Іван Нечуй-Левицький. «Запорожці».</p> <p><u>Варіативні твори:</u> Антін Лотоцький. «Ольга Перевізниківна», «Михайло-семиліток», Іван Крип'якевич «Малі козаки». Петро Шкурат «Запорозькі підводні човни». Анатолій Горовий. «Доки шабля в руці» (скорочено). Зірка Мензатюк. «Таємниця козацької шаблі» (скорочено).</p> <p>Світ природи і людини у художній прозі. Композиційні та сюжетні особливості прозових творів.</p> <p><u>Обов'язкові для вивчення твори:</u> Євген Гуцало. «Лось». Володимир Винниченко. «Федько-халамидник».</p>
--	--	---	---

	<p><u>«Вірність Хатіко».</u> Коротко про життя і творчість письменниці. Тема дружби людини й тварини. Засоби змалювання їхніх взаємин в оповіданні. Послідовність подій у творі. Ідея гуманістичних цінностей.</p> <p><u>б. Анатолій Качан. «Море грає».</u> Біографічна довідка про письменника. Мариністична лірика. Образний світ поезії «Море грає».</p> <p>Світ дитинства.</p> <p><u>1. Іван Нечуй-Левицький. «Вітрогон».</u> Замальовка життєпису письменника. Композиція оповідання «Вітрогон», майстерність оповіді, мови. Образ Василька. Внутрішній світ хлопчика, спрямованість його інтересів, формування характеру.</p> <p><u>2. Борис Грінченко. «Украла».</u> Розповідь про письменника, його педагогічну діяльність. «Украла» – оповідання про життя сільської школи в поневоленій Україні. Динамічність оповіді. Психологія вчинку Олександри. Ідея розуміння людської душі, співчуття, прощення.</p> <p><u>3. Оксана Сайко. «Гаманець».</u> Біографічна довідка про письменницю. Драматизм сюжету оповідання «Гаманець». Розвиток подій у творі. Проблема добра і зла, морального вибору</p>	<p>Світ фантазії.</p> <p><u>Галина Малик. Казка-повість «Мандри і подвиги хитромудрого переможця дванадцятиголового змія лицаря Горчика, його банкноосця Третього зайвого та красуні Каролі» (фрагмент).</u> Мрійливість, безстрашність і вміння легко знаходити вихід з найважчих ситуацій славного лицаря Горчика, почуття гумору всіх цікавих і кумедних героїв казки, невтомність у пошуку пригод.</p> <p><u>Марія Чумарна. Пригодницько-фантастична повість «Прибулець із Сатурна» (фрагмент).</u> Дружба п'ятикласника Василька з інопланетянином Лумпумчиком та однокласником Сашком. Пізнання світу і своєї власної сили, секрети справжньої дружби, фантастичні подорожі на інші планети з допомогою друзів-інопланетян.</p> <p><u>Прислів'я і приказки про дружбу.</u></p> <p>Пісні весняної пори.</p> <p><u>Леся Українка. «Вечірня година».</u> Мотив замилування ідилією природи, пробудження гармонії в людській душі. <u>Тарас Шевченко. «За сонцем хмаронька плыве».</u> <u>«Садок вишневий коло хати».</u> Любов до природи</p>	<p><u>Григорій Тютюнник. «Дивак».</u></p> <p>Варіативні твори:</p> <p>Михайло Коцюбинський. «Харитя», «Ялинка». Микола Вінграновський. «Первінка», «Сіроманець». Євген Гуцало. «Олень Август», «Дикі гуси»***, «Сім'я дикої качки», «Якого кольору слова».</p> <p>Пригоди і фантастика у сучасній прозі. Вчинки й характери персонажів. Портрет. Портретна деталь. Обов'язкові для вивчення твори:</p> <p><u>Галина Малик. «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії» (скорочено).</u></p> <p>Всеволод Нестайко. «Чарівний талісман» (скорочено).</p> <p>Варіативні твори:</p> <p>Ярослав Стельмах. «Вікентій Прерозумний». Сергій Гридін. «Федько – прибулець з інтернету». Ніна Воскресенська. «Дивовижні пригоди Наталки у Країні Часу». Фоззі. «Гупало Василь. П'ять з половиною пригод». Олександр Гаврош. «Пригоди тричі славного розбійника Пинті». Валерій і Наталія Лапікури. «Чарівна брама». Іван Андрусак. «Третій сніг». Ірина Цілик. «Місторія однієї дружби». Радій Полонський. «Тасмниця країни суниць».</p> <p>Науково-художня та науково-популярна література як різновид дитячої пізнавальної літератури (загальне ознайомлення). Навчальна література, тексти із ЗМІ (загальне ознайомлення).</p> <p>Варіативні твори (2-3 тексти на вибір учителя): Дмитро Красицький. «Дитинство Тараса» (фрагменти). Іван Франко. «У кузні» (фрагменти). Олена Черненко. «І засвітився вогник...» (фрагменти).</p>
--	---	--	--

	<p>людини. Образи Іванки й Ритки, спільне й відмінне у їхніх характерах і вихованні.</p> <p><u>4. Галина Кирпа. «Мій тато став зіркою».</u> Участь письменниці у подіях, що стали основою оповідання, їх переосмислення в художньому творі. Зворушлива оповідь маленької дівчинки, тато якої загинув на Майдані. Особливості показу світу очима дитини. Мотиви втрати рідної людини, почуття й переживання дитини. Ідея героїзму й самопожертви.</p> <p>У пошуках пригод і чудес.</p> <p><u>1. Всеволод Нестайко. «Чарівні окуляри» (скорочено).</u> Замальовка життєпису письменника. Повість-казка про фантастичні пригоди сучасних школярів. Реальні вчинки головних героїв на шляху дорослішання. Фантастичні пригоди, чарівні елементи, казкова символіка повісті. Ідейний зміст повісті: відповідальність за свої вчинки, уміння долати перешкоди на шляху до мети.</p> <p><u>2. Зірка Мензатюк. «Таємниця козацької шаблі» (скорочено).</u> Коротко про письменницю. Пригодницька повість про мандрівку історичними місцями України. Історичне минуле в житті сучасної людини. Образи козаків та символіка козацької шаблі у</p>	<p>рідного краю, відчуття спорідненості з рідною землею. Багатопланові картини сільського життя в поезії «Садок вишневий коло хати». <u>Максим Рильський. «Ліс зустрів мене, як друга».</u> Природа як джерело душевного і фізичного здоров'я людини, світ загадкових таємниць. <u>Мирослав Дочинець. «У череві дерева» (із книги «Світovan. Штудії під небесним шатром»).</u> Любов до природи, вміння здобувати досвід виживання, пізнання власної сили у взаємодії із силами природи.</p> <p>Великдень в нашій Україні. <u>Олекса Воропай.</u> Народний образ весни. <u>Народні гаївкові ігри: «Воротар», «Шум», «Царівна».</u> Закликання весни, привітання Великодня. Образи весни та персоніфікованих сил природи. Веснянки. <u>Оксана Радущинська. «Казка про великодню писанку».</u> Магічна роль писанки як символу народженого світу. Таємниці створення і дарування писанки. Прислів'я і приказки про родинні цінності.</p> <p>Україна – найдорожчий скарб. <u>Павло Тичина. «Не бував ти у наших краях».</u> <u>Василь Сухомлинський. «Про рідний край».</u> Рідний край, земля</p>	<p>Книги серії «Життя видатних дітей» (О. Гаврош, О. Дерманський, О. Ільченко, А. Багряна, М. Павленко).</p> <p>Медіатексти: візуальні, аудіальні, аудіовізуальні, комп'ютерні ігри; реклама (тематика медіатекстів відповідає віковим особливостям дітей).</p> <p>Література рідного краю. Ознайомлення з творами письменників-земляків.</p>
--	--	--	---

	<p>твори. Велич старовинних українських замків. Фантастичне і реальне у пригодницькій повісті. Засоби змалювання характерів персонажів.</p> <p>Література рідного краю.</p> <p>Найцікавіше з літературних новинок.</p> <p>Із сучасної української літератури (<i>твори для читачів-підлітків за вибором учителя та учнів</i>).</p>	<p>предків, рідна мова – найвищі цінності людини, даровані їй Богом. Емоційність і багатоплановість образу української землі і її народу. Зв'язок людини з рідною землею як із найдорожчим скарбом усіх поколінь.</p> <p><u>Костянтина Малицька. «Чом, чом, земле моя».</u></p> <p>Сила материнства землі, батьківщини, жінки-матері (<i>дві поезії на вибір</i>).</p> <p><u>Тарас Шевченко. «У нашій раї на землі»</u> (уривок до слів «Щасливая!»). Тема материнства та жіночого щастя. Образ матері.</p> <p><u>Народна притча «Старий дуб і ліброва».</u></p> <p>Одностайність роду у захисті своєї свободи, мудрість і невідкупність перед силою ворога.</p> <p><u>Марія Чумарна. Літературна притча «Дзвіночки».</u></p> <p>Усвідомлення цінностей життя в рідному краю, вміння вслухатися в невидимі дзвіночки, що звучать у серці людини лише на батьківщині.</p> <p><u>Прислів'я про рідний край.</u></p> <p>Підсумкові уроки. Розвиток мовлення. Література рідного краю.</p>	
--	--	---	--